

วัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย: แนวคิดและข้อถกเถียงทาง
วิชาการเพื่อหาทางออก

The Vicious Cycle and Election in Thailand: Concepts and
Academic Controversies for Solutions

ทศพร ปิงคำ

Todsaporn Pingkham

วินิจ ผาเจริญ

Winit Phacharoen

ธนบดี วัชรพลางกูร

Thanabadee Watcharapalangkul

พรสรวง สะอาดศรี

Pornsuang Saadsri

พลอยวรินทร์ คงนุ่น

Ploywarin Kongnoon

ภูวดล ชัยกาวิล

Phuwadon Chaikavil

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

School of Administrative Studies, Maejo University, Chaingmai

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย คณะผู้เขียนได้มองเห็นถึงปัญหาการเกิดขึ้นของวัฏจักรวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งของไทย หลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และเข้าสู่สภาวะปกติแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบว่ามีปัญหาในเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชัน และการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใส และเป็นธรรม ซึ่งคณะผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องของวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย จากการทบทวนบทความวิชาการฉบับนี้ คณะผู้เขียนได้ค้นพบประเด็นสำคัญของวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทยนั้น มีปัจจัยอย่างไรบ้างที่ทำให้เกิดวัฏจักรวงจรอุบาทว์ในการเลือกตั้งไทย ซึ่งไม่ว่าจะผ่านมาก็ยุคสมัยก็ตามก็ยังมียปัจจัย หรือต้นเหตุการเกิดวงจรอุบาทว์ที่เหมือนเดิม ซึ่งยังก่อให้เกิดวงจร

อุปาทว์แบบนี้ไม่รู้จักจบสิ้น การศึกษาในครั้งนี้ก็ความเป็นมาของวัฏจักรวงจรอุปาทว์กับการเลือกตั้งของไทย และเพื่อหาแนวทางการป้องกัน และแก้ไข ไม่ให้เกิดวัฏจักรวงจรอุปาทว์ของการเลือกตั้งไทยอีกต่อไป

คำสำคัญ: วัฏจักรวงจรอุปาทว์; การเลือกตั้ง; การทุจริตคอร์รัปชัน

Abstract

The objective of this academic article is to reflect on the problems arising from the vicious cycle of Thai elections. We, the authors of this academic article, have seen the problem of the vicious circle of elections in Thailand. After the regime change and returned to its normal state. But still found that there was a problem in the matter of corruption. and elections that are not transparent and fair, which the authors are interested in studying about the vicious cycle of Thai elections. from the making of this academic article The authors have discovered the key points of the vicious cycle and elections in Thailand. What are some factors that cause a vicious circle in the Thai election? which no matter how many eras have passed, there are still factors or the cause of the same vicious cycle Which still causes a vicious cycle like this every time This study is about the history of the vicious cycle and the Thai elections. and to find ways to prevent and correct the vicious circle of Thai elections no longer occur.

Keywords: vicious cycle; elections; Corruption

1. บทนำ

ประเทศไทยตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองหลายครั้ง ซึ่งในครั้งแรกของการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองของไทยนั้น ได้เกิดขึ้นเมื่อ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475 มาเป็นรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างที่เราเห็นในปัจจุบันเป็นระยะเวลา 90 ปี ที่ได้ผ่านมานับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองยังไม่

สามารถดำเนินตามวิถีประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ ในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไทยนั้น พบว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอยู่หลายๆ ครั้ง เกิดการรัฐประหารกันอยู่เรื่อย ๆ ตามสถานการณ์ หรือ เหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก และยังมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญอยู่เรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันนี้เป็นฉบับที่ 20 ก็คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

จึงสามารถเรียกได้ว่า “วงจรรอบาทว์” นั่นก็คือ วงจรทางการเมืองที่มีประชาธิปไตยสลับกับระบบเผด็จการ หรือการเลือกตั้งสลับการรัฐประหาร ซึ่งคนจำนวนไม่น้อย รวมถึงในตำรารัฐศาสตร์ก็จะโทษกันว่า เป็นเพราะพวกนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง ที่เลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่แทนประชาชน หลังจากบุคคลที่ถูกเลือกเข้ามาทำหน้าที่ได้ไม่ดี เกิดการคอร์รัปชันคดโกง ทหารก็เข้ามาทำการรัฐประหาร แต่ก็จะมีคนจำนวนหนึ่งก็จะโทษว่า ทหารนั้นแหละ “ตัวดี” คอยจ้องจะยึดอำนาจจากผู้ที่ยึดตำแหน่งของผู้นำได้ตลอดเวลา โดยที่กลุ่มทหารจะอ้างถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายในบ้านเมืองในโลกปัจจุบัน และ ความไร้ประสิทธิภาพของนักการเมืองในการบริหารบ้านเมือง ที่มาจากการเลือกตั้งของไทย (พระอุดมสิทธินายก [กำพล คุณงกร], 2565)

การเกิดจรรจบาทว์ในตำราของประวัติศาสตร์ ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของทหาร ในประเทศที่ด้อยพัฒนา คือ การค้าเงินเสถียรภาพ หรือการประดับประดาสร้างความมั่นคงในการปกครองของผู้ปกครอง หรือการบริหารบ้านเมืองของผู้ปกครอง แต่เมื่อใด ทหารเห็นว่าการปกครองของผู้ปกครองนั้น “ไร้ประสิทธิภาพ” เช่น ความล้มเหลวของผู้ปกครองในการบริหารบ้านเมือง หรือการดูแลประชาชนในประเทศ ไม่ว่าเป็นการที่ประชาชนมีความแตกแยก หรือความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เป็นต้น ซึ่งถ้าเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นทหารก็จะเข้ามาเป็นผู้ควบคุมเสียเอง จึงสามารถเรียกว่าเป็นการทำรัฐประหารนั่นเอง (เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, 2508)

วัฏจักรจรรจบาทว์นั้นมีความเชื่อมโยงกับการเลือกตั้งของไทย โดยที่เรานั้นปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในการเลือกตั้งของไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น จะปฏิเสธว่าไม่มีวัฏจักรจรรจบาทว์เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ได้ เพราะว่า มีเหตุการณ์ของสถานการณ์ทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นตัวที่ทำให้สะท้อนเห็นว่าทั้งสองอย่างมีความเชื่อมโยงกันอย่างแน่นนอน

ดังที่กล่าวมาข้างต้น การเขียนบทความวิชาการฉบับนี้ คณะผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องของ “วัฏจักรจรรจบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย” เพื่อศึกษาการเกิดวัฏจักรจรรจบาทว์ของการเลือกตั้งของไทย เฉพาะนั้นบทความวิชาการฉบับนี้คณะผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเนื้อหาสาระ โดยจะแบ่งเนื้อหาสาระของการศึกษาได้ ดังต่อไปนี้ 1) การวิวัฒนาการของการเลือกตั้งของไทย 2) แนวความคิดเกี่ยวกับวัฏจักรจรรจบาทว์กับ

การเลือกตั้งของไทย 3) ต้นเหตุของการเกิดวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย 4) แนวทางการป้องกันและแก้ไขวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย 5)สรุป และองค์ความรู้ใหม่

2. วิวัฒนาการของการเลือกตั้งของไทย

ถ้าจะกล่าวถึง “การเลือกตั้ง” (Election) เป็นวิธีการคัดเลือกผู้คนนั้นเข้ารับตำแหน่งสำคัญโดยที่อาศัยเสียงคะแนนเสียงข้างมากจากการลงมติของสาธารณชนเป็นเกณฑ์ตัดสินผลคะแนนเสียงแต่ยังไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการเลือกตั้ง คือ หนึ่งองค์ประกอบพื้นฐานที่สุดที่มีอาจขาดได้ในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน(Representative Democracy) ไม่ว่าจะเป็นในระดับสากลระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น (ภุริ พวงศ์เจริญ, 2564)

ซึ่งในส่วนของประวัติศาสตร์การเลือกตั้งของสยาม หรือ “ประเทศไทย” ในปัจจุบันได้เกิดขึ้นครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช 2476 เพื่อสรรหาสมาชิกผู้แทนราษฎร ตามข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญฉบับถาวรที่ประกาศใช้ในวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 ซึ่งในช่วงการเปลี่ยนระบอบการปกครองระบอบเก่า มาสู่ระบอบการปกครองใหม่ ทำให้เกิดการวิวัฒนาการของการเลือกตั้งของสยาม(ประเทศไทย) จึงทำให้หลังปีพุทธศักราช 2476 เผยให้เห็นว่าในสังคมสยาม หรือ ประเทศไทย ไม่มากนักน้อยทำให้แนวความคิดของประชาชนนั้นเปลี่ยนไปทำให้เกิดระบอบการเลือกตั้งนับตั้งแต่พุทธศักราช 2476 เป็นต้นมา (ภุริ พวงศ์เจริญ, 2564)

หลังจากเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง พุทธศักราช 2475 ประเทศไทยนั้นได้เข้าสู่แนวทางประชาธิปไตยหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง ซึ่งประชาธิปไตยของไทยไม่ได้มีความราบรื่น ตามที่คณะราษฎรได้ตั้งความหวังไว้ แต่กลับประสบปัญหามาตลอด 90 ปี จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเรานั้นแบ่งสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองภายหลังการเปลี่ยนการปกครองได้ออกเป็น 5 ยุค ดังนี้

1. ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ 2475-พ.ศ 2490)

เป็นยุคของความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับกลุ่มผู้ปกครองเดิมประกอบไปด้วยกลุ่มเจ้าและพวกขุนนาง และความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในคณะราษฎรด้วยกันเอง รวมทั้งสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในระยะห้าปีแรกของการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญปรากฏว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายเหตุการณ์อันมีผลนำไปสู่ความคลอนแคลนของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นกรณีการนำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีแนวทางแบบคอมมิวนิสต์นอกจากนี้การเกิดการกบฏของกลุ่มนายทหารและข้าราชการใน

ต่างจังหวัดภายใต้การนำของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นวิจิตรวาทการกระทรวงกลาโหมโดยหวังทำการช่วงชิงอำนาจจากรัฐบาลในช่วงวันที่ 11-17 ตุลาคม พ.ศ. 2476

2. ยุคเผด็จการอำนาจนิยม (พ.ศ. 2490-พ.ศ. 2516)

การเมืองการปกครองของไทยภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความเข้มข้นและความรุนแรงสูงจึงอาจกล่าวว่าเป็นยุคที่คณะทหารและกองทัพได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองการปกครองโดยการยึดอำนาจทำรัฐประหารเกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้งจนกระทั่งมีการให้สมญาการปกครองในยุคนี้ว่าเป็น “ยุคอำมาตยาธิปไตย” โดยมีการรัฐประหารเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนโดยในช่วง 25ปีระหว่าง พ.ศ. 2475 -2500 ได้มีรัฐธรรมนูญ 6 ฉบับมีการเลือกตั้ง 9 ครั้งมีการรัฐประหารและการกบฏ 10 ครั้งดังนั้นหากคิดเฉลี่ยอาจกล่าวได้ว่ามีรัฐธรรมนูญ 1 ฉบับต่อ 4 ปีมีการเลือกตั้ง 1 ครั้งต่อ 2 ปีและมีการขัดแย้งทางการเมืองในรูปแบบของรัฐประหารหรือการกบฏทุก ๆ 2 ปีครั้ง และในขณะเดียวกันพิจารณาเห็นว่าทหารได้กุมอำนาจในฐานะตำแหน่งนายกรัฐมนตรีประมาณ 21 ปี

3. ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน (พ.ศ. 2516-พ.ศ. 2519)

เป็นช่วงที่การเมืองการปกครองของไทยได้เข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างที่ควรจะเป็นอันได้แก่ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นการผลักดันในการจัดทำรัฐธรรมนูญการเลือกตั้งรวมทั้งการรวมตัวของประชาชนทำการต่อต้านรัฐบาลอำนาจนิยมและเป็นผลสำเร็จผลจากการที่บทบาทอำนาจทางการเมืองการปกครองเป็นของกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่มโดยส่วนใหญ่ก็คือกลุ่มข้าราชการทหารนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นต้นมา

4. ยุคกึ่งประชาธิปไตย หรือยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2520-พ.ศ.2535)

ประชาธิปไตยครึ่งใบคือการประนีประนอมระหว่างเผด็จการกับประชาธิปไตย สืบเนื่องจากยุคสมัยการเบ่งบานของประชาธิปไตย เป็นต้นมาทำให้ประชาธิปไตยอย่างสุดกู่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมในขณะเดียวกันสังคมก็ไม่สามารถยอมรับการปกครองในระบอบเผด็จการได้อีกระบอบการปกครองจึงมีทั้งกลุ่มอำนาจเผด็จการและกลุ่มประชาธิปไตยอยู่ด้วยกันมีเหตุผลจากประการแรกเป็นอุบายของรัฐบาลที่ประสงค์จะครองอำนาจให้ยาวนานที่สุดโดยกำหนดในรัฐธรรมนูญในประเด็นสำคัญที่สุด 2 ประเด็นคือ (1) นายกรัฐมนตรีไม่ต้องผ่านการรับเลือกตั้งเป็นส.ส. (2) ข้าราชการประจำและทหารจะดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำและดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปพร้อม ๆ กัน

5. ยุคประชาธิปไตยฉบับประชาชน (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน)

กล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองในยุคปัจจุบันอันเป็นผลต่อเนื่องจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่ได้มีการปฏิรูปการเมืองและการปกครองจัดทำรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ฉบับที่ 16 ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” เนื่องจากมาจากความต้องการและเรียกร้องของประชาชนชาวไทยและได้มีการจัดทำประชามติอย่างที่เป็นระบบส่งผลให้มีการคาดหวังว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะส่งผลให้การเมืองการปกครองของไทยมีการพัฒนาในแนวทางประชาธิปไตยได้ตามที่ควรจะเป็นจนมีผู้กล่าวว่าภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวคงจะไม่มีเหตุการณ์ปฏิวัติรัฐประหารในการเมืองไทยอีกต่อไป (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน และคณะ, 2564)

ในการเลือกตั้งในช่วงพุทธศักราช 2476 ทำให้เกิด “สภาผู้แทนราษฎร” ที่แท้จริงเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งของไทย โดยการดำรงอยู่ของฝ่ายนิติบัญญัติที่ยึดโยงกับประชาชน ซึ่งจะเป็นเงื่อนไขในการกำหนดลักษณะพื้นฐาน ทิศทาง รวมถึงพลวัตของ “ระบอบรัฐธรรมนูญ”

ระบบการเลือกตั้ง คือ วิธีในการแปลเจตจำนงของประชาชน ให้เป็นจำนวนสมาชิกสภาที่ได้รับการเลือกตั้ง ดังนั้น ระบบการเลือกตั้งถือว่าเป็นระบบการคิดคะแนนของผู้ที่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อชี้ขาดว่าใครเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง เข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา หรือ เป็นฝ่ายบริหารประเทศแทนประชาชน (พรณชญา ศิริวรรณบุศย์, 2558) ดังนั้น ระบบการเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการคัดเลือกตัวแทนของประชาชนในประเทศที่มีระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมักจะมีการนำระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกันมาใช้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ วัฒนธรรม การเมือง ลักษณะทางสังคม และในเรื่องพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ สำหรับระบบการเลือกตั้งที่มีใช้อยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งรวมทั้งประเทศที่มีการปกครองแบบ ระบอบเผด็จการอีกด้วย แต่การเลือกตั้งแบบทางตรงมีประเทศดังนี้ คือ ประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศบรูไน ประเทศซาอุดีอาระเบีย และ ประเทศสหราชอาณาจักร เป็นต้น ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบระบบการเลือกตั้งออกได้เป็น 4 รูปแบบที่สำคัญ ได้ดังนี้

2.1 ระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก (Majoritarian System)

ซึ่งระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากนี้เป็นรูปแบบวิธีการเลือกตั้งที่ต่างกัน ซึ่งเราสามารถแบ่งรูปแบบระบบวิธีการเลือกตั้ง ภายใต้ระบบเสียงข้างมาก ได้ดังนี้

2.1.1 ระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก รอบเดียว (Majority or Plurality System)

ระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก รอบเดียว ใช้การลงคะแนนเสียงแบบเขตเดียวเบอร์เดียว โดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นศูนย์กลาง ผู้ลงคะแนนจะได้รับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อที่จะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนหนึ่งคน ซึ่งผู้แทนราษฎรแต่ละเขต จึงเป็นผู้รับสมัครเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งสูงกว่าผู้รับสมัครเลือกตั้งคนอื่น ๆ ในเขตอื่น (ประดิษฐ์ ยมนานนท์, 2559)

2.1.2 ระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก รอบสอง (Two-Round System)

ในระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก รอบสอง มีลักษณะสำคัญ คือ การจัดการเลือกตั้งสองครั้ง ซึ่งการจัดการเลือกตั้ง รอบแรกกับรอบที่สองมักจะมียุทธศาสตร์ต่างกันไปประมาณหนึ่งสัปดาห์ หรือ สองสัปดาห์ การเลือกตั้งรอบแรกจัดขึ้นลักษณะเดียวกับการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก แต่ในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดหรือพรรคการเมืองใดได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในการเลือกตั้งรอบแรกก็จะมีการลงคะแนนเลือกตั้งรอบที่สอง ผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตจึงเป็นผู้รับสมัครเลือกตั้งที่ได้มากเสียงข้างมากจากการเลือกตั้งรอบที่สอง (ประดิษฐ์ ยมานันท์, 2559)

2.2 ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่ใช้บัญชีรายชื่อ (List Proportional Representation System)

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่ใช้บัญชีรายนามนั้น เป็นระบบที่ให้พรรคการเมืองนั้นเสนอรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งแบบหลายเบอร์ ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งในสิทธิลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองพรรคหนึ่ง โดยจำนวนผู้แทนราษฎรจะเป็นไปตามสัดส่วนของ ส่วนแบ่งคะแนนเสียงทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับในเขตเลือกตั้ง ตามลำดับชื่อในบัญชีรายชื่อ ดังนั้น การเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อเป็นรูปแบบของการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ที่มีความมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเสียงหรือ จากความนิยมจากประชาชนกับที่นั่งที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับในฐานะสมาชิกสภา (ประดิษฐ์ ยมานันท์, 2559)

2.3 ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนาน(Parallel System)

ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานนั้น เป็นระบบที่มีองค์ประกอบการเลือกตั้งทั้งแบบสัดส่วน และแบบคะแนนเสียงข้างมาก แต่ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานจะไม่มีการชดเชยความไม่เป็นสัดส่วนของการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาโดยที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งใบเดียว ซึ่งใช้ในการลงคะแนนเสียงให้ผู้รับสมัครการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง หรืออาจได้รับบัตรเลือกตั้งสองใบโดยใบหนึ่งใช้เลือกผู้แทนในระบบเสียงข้างมาก และอีกใบหนึ่งใช้เลือกผู้แทนในระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (ประดิษฐ์ ยมานันท์, 2559)

2.4 ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีสมาชิกแบบผสม(Mixed System)

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีสมาชิกแบบผสมนั้น เป็นระบบการเลือกตั้งที่นำข้อดีของระบบคะแนนเสียงข้างมาก และระบบแบบตัวแทนแบบสัดส่วนมารวมกันโดยมีระบบการเลือกตั้งสองระบบที่ใช้สูตรต่างกันดำเนินการควบคู่กันไป ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนเดียวก็มีสิทธิการลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งภายใต้ระบบทั้งสอง ซึ่งผลการเลือกตั้งจากทั้งสองระบบ จะมีผลเชื่อมโยงกันโดยการจัดสรรที่นั่ง ผลการเลือกตั้งใน

ส่วนของแบบสัดส่วนขึ้นอยู่กับผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตของระบบคะแนนเสียงข้างมาก เพื่อช่วยชดเชยความไม่เป็นสัดส่วนของการเลือกตั้งแบบผสม(ประดิษฐ์ ยมานันท์, 2559)

จากการอธิบายถึงความเป็นมาของ “การวิวัฒนาการของการเลือกตั้ง” นั่นก็คือ วิธีการคัดสรรบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารบ้านเมือง และทางการเมือง ทั้งทางตรง และทางอ้อม ในบริบทของสังคมไทย คณะผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า การวิวัฒนาการของการเลือกตั้งของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นระบบการเลือกตั้งที่เป็นวิธีการคัดสรรผู้คน หรือ บุคคลเข้ามาเพื่อดำรงตำแหน่งในการบริหารบ้านเมือง หรือ ในบริบททางการเมืองในสังคมไทยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางการเมืองที่แตกต่างกันของบุคคล หรือ ประชาชน และการใช้อำนาจในการแก้ปัญหาเหล่านี้ เช่น การทำรัฐประหาร แยกอำนาจจากผู้บริหาร หรือ ผู้นำก่อนหน้า โดยใช้กำลังทหารในการยึดอำนาจ จึงกลายเป็นวัฏจักรวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งไทย

3. แนวความคิดเกี่ยวกับวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 นับเวลารวมตั้งแต่นั้นถึงวันนี้เกือบจะ 90 ปีแล้ว แต่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจในหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ว่าจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ประเทศชาติ และประชาชนส่วนใหญ่ได้รับ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการไปลงคะแนนเลือกตั้งส่วนใหญ่จะยึดติดกับตัวบุคคล แทนที่จะเลือกตั้งโดยจากนโยบายและพฤติกรรมของพรรคการเมืองว่าเป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อันใด เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยหรือไม่ แนวความคิดของวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งไทย เริ่มมาจากความหลากหลายของการเลือกตั้งของพรรคการเมืองรวมถึงการหาเสียงที่ทำให้เกิดความไม่โปร่งใสแฝงอยู่ในบริบทนั้นด้วย สมาชิกทุกคนที่มาลงการเลือกตั้ง เขาทั้งหมดนั้นมียากเป็น ยากได้ โดยที่พวกเขาจะยึดผลประโยชน์จากพวกพ้องของตนเองก่อนที่จะคิดถึงผลประโยชน์ของประเทศ จะเห็นได้จากการที่การทุ่มทุนในการเลือกตั้ง และมีการถอนทุนหลังจากที่มีการเลือกตั้งแล้ว โดยการเป็นรัฐบาลแล้วแสวงหาประโยชน์โดยใช้อำนาจ ทั้งในรูปแบบของการกินตมน้ำและทอนน้ำ แต่ครั้นปกครองประเทศไปได้ระยะหนึ่ง มีพฤติกรรมไม่โปร่งใส และบริหารประเทศไม่ถูกใจประชาชน ก็เกิดการชุมนุมต่อต้านเผด็จการ ทำให้ต้องแก้ปัญหาด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้ง เพื่อลดความกดดันทางการเมือง และเหตุการณ์ผลัดเปลี่ยนการปกครองระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการ ในทำนองนี้ได้เกิดขึ้นซ้ำซากหลายครั้งหลายหนในประวัติศาสตร์การเมืองไทยนับตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา แต่ก็ไม่ได้ทำ

ให้การเมืองไทย ไม่ว่าจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ และที่เป็นเช่นนี้ อนุমানได้ว่า การเมืองจะดีหรือไม่ดี มิได้ขึ้นอยู่กับระบบ แต่ขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นหลัก

ซึ่งในสังคมไทยปัจจุบันเรามักจะได้ยินคำว่า “วงจรรูปาราชการเลือกตั้งของ ไทย” ที่ทุกคนจะได้ยินทุกครั้งเวลาที่มีการเลือกตั้ง จนเหมือนจะชินไปแล้วและไม่ได้ ให้ความสำคัญกับผลที่จะตามมาเท่าไร

ดังนั้น การเมืองไทยไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น เมื่อเทียบกับประเทศต้นแบบ ประชาธิปไตย เช่น ประเทศอังกฤษ เป็นต้น และเมื่อเทียบกับประเทศที่ปกครองด้วย ระบอบเผด็จการ เช่น ประเทศจีน เป็นต้น (สามารถ มั่งส้ง, 2565)

จากการอธิบายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับวัฏจักรวงจรรูปาราชการเลือกตั้งของ ไทยนั้นก็คือ การที่สังคมไทยตั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้พบกับปัญหา เรื่อง วัฏจักรวงจร รูปาราชการเลือกตั้งของไทย คณะผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับวัฏจักร วงจรรูปาราชการเลือกตั้งของไทยนั้น เป็นตัวกำหนดทิศทางของสังคมไทย โดยที่เรานั้น ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อสังคม และทางการเมือง

4. ต้นเหตุของการเกิดวงจรรูปาราชการเลือกตั้งของไทย

วงจรหรือวัฏจักรการเมืองเกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีรัฐบาลตามระบอบ ประชาธิปไตยที่มาจากกาเลือกตั้ง รัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้งก็ต้องหาสินบนให้พรรค พรรคก็ต้องสร้างโครงการต่าง ๆ เมื่อมีการเปิดโปงโดยพรรคฝ่ายตรงกันข้ามหรือพรรคฝ่าย ค้านและสื่อมวลชน ก็เป็นโอกาสดีที่ฝ่ายกองทัพซึ่งเป็นอิสระจากรัฐบาลที่จะสร้างกระแสให้ ประชาชนต่อต้านรัฐบาล กรณีล่าสุดก็คือ การสร้าง กปปส. เพื่อปูทางไปสู่การทำ รัฐประหารและก่อตั้งรัฐบาลทหาร เมื่อมีรัฐบาลทหารก็จะมีข่าวการทุจริตฉ้อราษฎร์บัง หลวง ซึ่งคงจะทำเองไม่ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากข้าราชการประจำ ตั้งแต่ชั้น ปลัดกระทรวงและอธิบดีขงเรื่องขึ้นมา ทำเอกสารที่ทำการวิเคราะห์และทำการประมวล จัดซื้อจัดจ้างให้ ซึ่งแหล่งข่าวก็ไม่สามารถปิดไว้ไม่ได้ ความอึดอัดก็ได้เกิดขึ้นเพราะ ตรวจสอบไม่ได้จนเกิดกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยเกิดขึ้น และต้นเหตุที่ทำให้เกิดวัฏ จักรวงจรรูปาราชการเลือกตั้งของไทย สามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามโซเชียล และ แหล่งข่าวต่าง ๆ

เราสามารถพูดได้เต็มปากว่า ต้นเหตุของการเกิดวงจรรูปาราชการเลือกตั้ง ของไทยนั้นเกิดจากกลุ่มนักการเมืองภายในประเทศไทย โดยโครงสร้างทางการเมือง หรือวัฏจักรทางการเมืองถูกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างเป็นทางการ หลังจากการเกิด เหตุการณ์รัฐประหารที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นในยุคสมัยของรัฐบาลของทักษิณ ชินวัตร ในปี 2549 และในการทำรัฐประหารปีอื่น ๆ โครงสร้างดังกล่าวก็คือ การตราประทับทกฎหมาย

ปรับโครงสร้างสภากลาโหม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่งนายทหาร แม้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจะเป็นประธานสภากลาโหมโดยตำแหน่งและมาจากฝ่ายการเมือง หลายครั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมกับนายกรัฐมนตรีเป็นคนเดียวกัน แต่สภากลาโหมก็ประกอบด้วยนายทหารประจำการ และคนที่สำคัญที่สุด ก็คือ ผู้บัญชาการกองทัพบก เพราะเป็นผู้เดียวที่จะสั่งให้มีการปฏิบัติ ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้

สาเหตุที่ทำให้เกิดวิกฤตจรรยาบรรณของการเลือกตั้งของไถยนั้น เกิดจากการกระทำของทั้งภาครัฐและภาคประชาชนที่ส่งผลกระทบในวงกว้างจนกลายเป็นวงจรอุบาทว์ที่จะเกิดขึ้นทุก ๆ ครั้งในช่วงที่มีวาระการเลือกตั้งทั่วประเทศไทย เกิดจากการกระทำของภาครัฐและการกระทำของภาคประชาชน สามารถอธิบายได้ดังนี้

4.1 ปัญหาที่เกิดจากการกระทำของภาครัฐ

3.1.1. เกิดจากการที่ข้าราชการใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง โดยมีชอบด้วยกฎหมายหรือการกระทำใดๆก็ตามที่ส่งผลในทางที่ดีและทางที่ไม่ดีให้กับผู้ลงสมัครหรือพรรคการเมืองอื่นๆ

4.1.2. เกิดจากการใช้อิทธิพลของระบบราชการ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลหรือพรรคร่วมรัฐบาลมักจะเป็นฝ่ายได้เปรียบมากกว่าเมื่อเทียบกับพรรคฝ่ายค้าน

4.1.3. เกิดจากคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิดในกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4.2 ปัญหาที่เกิดจากการกระทำของภาคประชาชน

4.2.1. การใช้กลวิธีการพนัน เนื่องจากพฤติกรรมของคนไทยที่ชอบเล่นการพนันในทุกเรื่องอย่างไม่มีเหตุผล จึงมีการนำกลวิธีการพนันเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการเลือกตั้งเพื่อต้องการที่เอาชนะพรรคของฝ่ายตรงข้าม โดยจะกระทำก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง ยิ่งโดยเฉพาะผู้สมัครรับที่มีฐานะร่ำรวย มักจะนิยมใช้วิธีนี้เพราะวิธีการที่ได้ผลและไม่ต้องติดหนี้บุญคุณใคร

4.2.2. กลวิธีการทำลายการหาเสียงของพรรคคู่แข่ง อาทิเช่น การฉีกโปสเตอร์ของพรรคคู่แข่ง การสืบทอดประวัติที่ไม่ดีของผู้ลงสมัครพรรคคู่แข่ง การจัดการหาหม้อปิ่นรับจ้างเพื่อจัดการกับหัวหน้าพรรคฝั่งตรงข้าม แต่กลวิธีการทำลายเหล่านี้เป็นวิธีการขจัดพรรคคู่แข่งที่ไร้จิตสำนึกในคุณธรรมของประชาธิปไตยมากที่สุด

จากการอธิบายถึง ต้นเหตุการเกิดวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งของไถยนั้น ก็คือ คนไทยนั่นเองแหละที่มีส่วนในการทำให้เกิดวงจรอุบาทว์ขึ้นในโครงสร้างทางการเมืองในระบบของการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนที่รัฐบาลได้กระทำ หรือ ในส่วนที่ประชาชนได้

กระทำก็ตาม ที่ทำให้เป็นต้นเหตุของการดำเนินวัฏจักรวงจรอุบาทว์ทางระบบการเลือกตั้ง หรือทางการเมือง คณะผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ต้นเหตุการเกิดวัฏจักรวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งของไทยนั้นเกิดจากภาครัฐ และ ประชาชน หรือเอาง่ายก็คือ คนไทยเองนั่นแหละที่ทำให้วงจรอุบาทว์ในการเลือกตั้งของไทยนั้นดำเนินต่อไปตามสถานการณ์การเมืองในประเทศไทย ดังนั้นจะต้องมีแนวทางป้องกัน และแก้ไขไว้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดวัฏจักรวงจรอุบาทว์ขึ้นอีก

5. แนวทางการป้องกันและแก้ไขวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวถ้ามองในภาพรวมของประเทศจะพบปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้ วัฏจักรวงจรอุบาทว์นั้น ได้เกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมา หากไม่มีการปรับเปลี่ยนแก้ไข วาตะจากวงจรอุบาทว์ก็จะเกิดขึ้น อีก ทางคณะผู้เขียนจึงยกตัวอย่างแนวทางการแก้ไข วัฏจักรวงจรอุบาทว์ ดังนี้

1. พยายามปรับเปลี่ยนและ สร้างภาพลักษณ์วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคม ให้เอื้อต่อการพัฒนา ไปในรูปแบบประชาธิปไตยแบบ โปร่งใส เพราะความสำเร็จในรูปธรรมของ ประชาธิปไตยนั้นขึ้นอยู่กับความพยายามในการพัฒนา ทั้งภาครัฐเอกชนและประชาชน ควรให้ความร่วมมือกันอย่างกว้างขวางจึงต้องอาศัยมาตรการที่มีประสิทธิภาพ และความตั้งใจจริง จากผู้นำ และฝ่ายรัฐบาล โดยเป็น การพัฒนาที่ใช้ใจแลกใจไม่ใช่ใช้กำลังข่มขู่ จากทหาร

2. ควรเพิ่มมาตรการป้องกันการทุจริตในองค์กร ของรัฐบาลรัฐในทุกภาคส่วน การทุจริตและคอร์รัปชันในสังคมไทยนั้น เป็นสิ่งที่หลายคนมองข้าม เพราะคิดว่า ทำไปแล้วจะไม่ได้รับบทลงโทษ ที่ร้ายแรง เพราะบทลงโทษข้าราชการที่ทำผิดส่วนใหญ่จะเป็นการให้โยกย้ายตำแหน่ง แต่ยังคงสามารถทำงานราชการได้ ภาครัฐจึงควรมีการ ตรวจสอบเชิงรุก และเน้นบทลง โทษ ให้การคอร์รัปชัน ให้เป็นที่ตระหนักต่อข้าราชการ ว่าถ้าเกิดได้กระทำลงไปแล้วจะได้รับการลงโทษที่รุนแรง ไม่คุ้มเสียที่จะทำการโกง หรือคอร์รัปชัน

3. ควรเพิ่มเพื่อบทลงโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งสูงขึ้น และเพิ่มมาตรการให้มีผลบังคับตามกฎหมายอย่างจริงจัง

4. ควรมีการควบคุมในเรื่องงบประมาณของพรรคการเมืองอย่างเข้มงวด และจะต้องแสดงรายละเอียดการเงินอย่างชัดเจน

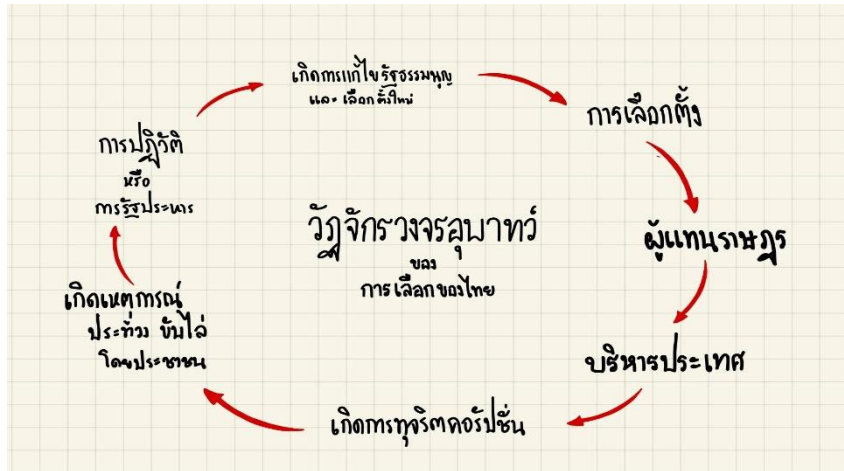
จากการวางมาตรการต่างๆที่กล่าวข้างต้นนั้น ก็เพื่อป้องกันการเกิดวัฏจักรวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งของไทย เช่น การป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง การป้องกันการเกิดรัฐประหาร และ การกินโกงเงินภาษีประชาชน เป็นต้น ดังนั้นจึงมีแนวทางการแก้ไข หรือ มาตรการรับมือ เพื่อไม่ให้เกิดวัฏจักรวงจรอุบาทว์อีกต่อไป

6. สรุป

วัฏจักรวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งของไทยนั้น เกิดจากการโกง หรือการทุจริตคอร์รัปชัน หรือการยึดอำนาจจากการทำรัฐประหาร ซึ่งจะเชื่อมโยงไปในเรื่องการพัฒนาการการเลือกตั้งของไทย รูปแบบระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนบัญชีรายชื่อ ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนาน ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีสมาชิกแบบผสม การพัฒนาการของการเลือกตั้งของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นระบบการเลือกตั้งที่เป็นวิธีการคัดสรรผู้คน หรือ บุคคลเข้ามาเพื่อดำรงตำแหน่งในการบริหารบ้านเมือง หรือ ในบริบททางการเมืองในสังคมไทยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็แนวทางเมืองที่แตกต่างกันของบุคคลหรือประชาชน และการใช้อำนาจในการแก้ปัญหาเหล่านี้เช่นการทำรัฐประหารแย่งอำนาจจากผู้บริหารหรือผู้นำก่อนหน้าโดยใช้กำลังทหารในการยึดอำนาจจึงกลายเป็นวัฏจักรวงจรอุบาทว์ของการเลือกตั้งไทย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดวัฏจักรวงจรอุบาทว์ ซึ่งแนวทางการแก้ไขที่ได้กล่าวมาข้างต้นก็จะช่วยแก้ไขป้องกัน การเกิดของวัฏจักรวงจรบาของตันเลือกตั้งไทย เพื่อไม่ให้เป็ปัญหาในระดับที่ใหญ่ไปกว่าเดิม

7. องค์ความรู้ใหม่

ในบทความวิชาการ เรื่อง “วัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย” นั้น คณะผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้า ทำความเข้าใจ และสรุปให้เห็นถึงวัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทย ตามความเข้าใจของคณะผู้เขียนที่ได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลมา จึงได้ทำเป็นรูปแบบ “My Mapping หรือ แผนมโนทัศน์” โดยการนำเอาเนื้อหาที่ศึกษามาวิเคราะห์ตามความเข้าใจได้ ดังนี้ วัฏจักรวงจรอุบาทว์กับการเลือกตั้งของไทยนั้น มีการสืบเนื่องมาจากอดีตตั้งแต่การเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และเกิดการเลือกตั้งเพื่อคัดสรรคนเข้ามาดำรงตำแหน่ง จึงมีการคอร์รัปชัน หรือ การทุจริต ทำให้เกิดการรัฐประหารขึ้นวนไปแบบนี้เรื่อยๆ สิ่งเหล่านี้จึงถูกเรียกว่า “วัฏจักรวงจรอุบาทว์” ของการเลือกตั้ง

เอกสารอ้างอิง

- ประดิษฐ์ ยมนันทน์. (2559). การปฏิรูปพรรคการเมือง และรัฐบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง ของ ประเทศเยอรมนี (*Reforms in Political Parties*). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาารักชาติดินแดน.
- พระอุดมสิทธินายก. (2565). วงจรอำนาจรัฐหรือวงจรอุบาทว์. สืบค้น 10 มกราคม 2566, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/254405/173644>.
- พรรณชญา ศิริวรรณบุศย์. (2558). ระบบเลือกตั้งกับการคาดคะเนชัยชนะในการเลือกตั้ง ของพรรค การเมือง. สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socialresearchjournal/article/view/82697/65706>.
- ภูริ พวงค์เจริญ. (2564) การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของสยาม: บ่อเกิด โครงสร้างเชิงสถาบัน และ ปฏิบัติทางสังคม. สืบค้น 16 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.kpi.ac.th/uploads/pdf/C5KhsETQNgionL7ttlXUTxoPt6MV>.
- สุทธิพนธ์ สุทธิวจโน และคณะ. (2564). วิวัฒนาการและแนวโน้มการปกครองระบอบประชาธิปไตยในไทย. สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/thaijo.org/index.php/IARJ/article/view/256337/170993?fbclid=IwAR1wU5pcCXG4YVCs2qkPnP97IWfF0CuJidBXGPJsZ8D6-iKGNcU8ngUCVR0>.
- เดชาชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. (2508). *หลักรัฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มปป.